

Sygn. akt I C 322/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 sierpnia 2014r.

Sąd Okręgowy w Lublinie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Piotr Jakubiec

Protokolant: Ilona Pasternak

po rozpoznaniu w dniu 23 lipca 2014r. na rozprawie

sprawy z powództwa J. J.

przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorom Zakładów Karnych w: B., W., C., Ł., Dyrektorowi Aresztu Śledczego w L.

o zapłatę

I. oddala powództwo;

II. nie obciąża powoda kosztami procesu;

III. nieuiszczone koszty sądowe przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

Sygn. akt I C 322/12

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 15 grudnia 2010 roku powód J. J. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Dyrektora Zakładu Karnego w B., Zakładu Karnego w L., Zakładu Karnego w C., Zakładu Karnego w Ł. na jego rzecz kwoty 200.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia orzeczenia do dnia zapłaty oraz o zasądzenie kosztów procesu.

Uzasadniając zgłoszone w pozwie żądanie powód wskazał, iż Europejska Komisja zapobiegania torturom zaleciła zwiększenie normy powierzchni przewidzianej dla skazanego z trzech do czterech metrów kwadratowych i Trybunał Konstytucyjny uznał art. 248 § 1 za niezgodny z Konstytucją RP. Sytuacja przejściowa nie może być zastosowana w sytuacjach innych niż nadzwyczajne, ponieważ narusza prawo do humanitarnego traktowania człowieka tj. prawo absolutne. Nadto powód wskazał, iż Sąd Najwyższy uznał, że niezapewnienie wszystkim skazanym osobnego miejsca do spania, może stanowić naruszenie dóbr osobistych w postaci godności i prawa do intymności oraz uzasadniać odpowiedzialność Skarbu Państwa na zasadzie art. 24 i 448 k.c. Europejski Trybunał Praw Człowieka wypowiedział się w kwestii wielkości celi, w jakiej powinni przebywać więźniowie, w wyroku z dnia 9 marca 2006 r. uznał powierzchnię 2,8 m kw. za sprzeczną ze standardami Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom, również Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 maja 2008 roku wyraził pogląd, że nadmierne zagęszczenie celi, może samo w sobie być uznane jako traktowanie niehumanitarne. Ponadto, Trybunał Konstytucyjny uznał, że za szczególnie uzasadniony wypadek należało rozumieć przypadek nadzwyczajny, a nie każdą dowolną sytuację. Takie sytuacje to wzrost liczby przestępstw, wzrost wyroków skazujących na bezwzględną karę pozbawienia wolności, wprowadzenie stanu wojennego, stanu wyjątkowego lub klęski żywiołowej. Końcowo powód podniósł, iż w brzmieniu obowiązujących przepisów od dnia 6 grudnia 2009 roku, po stwierdzeniu wystąpienia szczególnie uzasadnionego wypadku nie wystarcza zatem ogólnikowe powołanie się na istniejący w kraju stan przeludnienia zakładów karnych,

bowiem przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest wartością nienaruszalną, a jej poszanowanie i ochrona stanowią obowiązek władz publicznych. Konieczność przestrzegania tego obowiązku nabiera szczególnego znaczenia, kiedy państwo w ramach swojego imperium realizuje działania represyjne, wykonywanie tych zadań nie może w żaden sposób ograniczać godności osób odbywających karę pozbawienia wolności i prawa do traktowania w sposób nie humanitarny, gdyż prawa te mają charakter absolutny (pozew wraz z uzasadnieniem k. 2).

W odpowiedzi na pozew, pozwany Skarb Państwa zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów postępowania na rzecz pozwanego Skarbu Państwa.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew pozwany podniósł, iż powód domaga się 200.000 złotych odszkodowania za niesprecyzowane przez powoda działania dotyczące odbywania kary pozbawienia wolności. Powołując się na przepisy art. 415 i nast. k.c. pozwany podniósł, że powód nie wykazał żadnych działań pozwanego, które mogłyby być podstawą do oceny pod kątem ich zgodności z obowiązującymi przepisami. Podkreślono, iż powód w pozwie wskazuje na pewne orzeczenia i przepisy dotyczące odbywania kary pozbawienia wolności, z których nie wynika jednak jakie działania czy zaniechania pozwanego stanowią podstawę do zgłaszanych roszczeń. Brak jakiegokolwiek sprecyzowania roszczeń powoduje,

że pozwany nie jest w stanie przedstawić swojego stanowiska w sprawie. Biorąc pod uwagę, że ciężar udowodnienia odpowiedzialności Skarbu Państwa obciąża zgodnie z art. 6 k.c. powoda, ich niewskazanie skutkowało powinno oddaleniem powództwa (odpowiedź na pozew k. 22-23).

Wyrokiem z dnia 28 października 2011 roku, wydanym w sprawie o sygn. akt I C 969/10, Sąd Okręgowy w Lublinie I Wydział Cywilny oddalił powództwo J. J., nie obciążył powoda kosztami niniejszego postępowania oraz przejął na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczone koszty sądowe (wyrok k. 68).

W uzasadnieniu wyroku, Sąd Okręgowy wskazał, iż powód nie udowodnił, że odbywał karę pozbawienia wolności w warunkach przeludnienia w celach, w których na osadzonego przypadało mniej niż 3 metry kwadratowe, przy nieodpowiednich warunkach bytowych i sanitarnych, nie wykazał, że działania pozwanego były niezgodne z prawem. Zdaniem Sądu Okręgowego brak jest również dowodów na to, że warunki socjalno – bytowe naruszały, bądź naruszają dobra osobiste powoda, co uzasadniałoby zasądzenie zadośćuczynienia na podstawie art. 448 kc. Brak jest również podstaw do uwzględnienia powództwa na podstawie art. 417 § 1 kc albowiem powód nie wykazał, aby funkcjonariuszom pozwanego można zarzucić działania lub zaniechania niezgodne z prawem (uzasadnienie wyroku k. 80-83).

Od powyższego wyroku powód J. J. wniósł apelację zaskarżając go w całości i wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zaskarżonemu wyrokowi powód zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za treść orzeczenia mających wpływ na wynik sprawy, niedokonanie korekty w zakresie ustalenia przesłanki odpowiedzialności pozwanego, naruszenie prawa materialnego poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, naruszenie przepisów postępowania, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy, naruszenie konstytucyjnych wolności i praw obywatela. W uzasadnieniu apelacji powód wskazał, iż niewątpliwie doszło do bezprawnego zaniechania działania władz zakładów karnych, co w konsekwencji wywołało wskazywane następstwa osadzenia osoby powoda (apelacja k. 92).

W odpowiedzi na apelację powoda, pozwany Skarb Państwa wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów postępowania według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwany wskazał, iż Sąd I instancji słusznie uznał, że nie zachodzą przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa (odpowiedź na apelację k. 104-105).

Po rozpoznaniu apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 28 października 2011 roku, sygn. akt I C 969/10, w dniu 21 marca 2012 roku Sąd Apelacyjny w Lublinie uchylił zaskarżony wyrok

i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Lublinie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach procesu za drugą instancję. W uzasadnieniu Sąd II instancji wskazał, iż Sąd Okręgowy nie wezwał powoda do wskazania podstawy faktycznej pozwu poprzez sprecyzowanie rodzaju zaniechań w poszczególnych placówkach penitencjarnych wskazanych w pozwie jako statio fisci Skarbu Państwa, ani do wskazania dowodów na ich poparcie i nadał sprawie bieg,

w konsekwencji czego pozwany nie wdał się w spór co do okoliczności faktycznych. Nadto, Sąd wskazał, iż Sąd I instancji nie wyjaśnił z jakiego tytułu powód dochodzi zapłaty kwoty 200.000 zł. Skutkiem niewdania się przez pozwanego w spór co do podstawy faktycznej powództwa przedstawionej przez powoda jest potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, a tym samym zaskarżony wyrok podlega uchyleniu (wyrok wraz z uzasadnieniem k. 125 i k. 129-133).

W piśmie procesowym z dnia 20 maja 2012 roku (k. 145) powód J. J. wskazał, iż wartość przedmiotu sporu wynosi 200.000 zł i dochodzona kwota związana jest z doznany przez powoda rozstrojem zdrowia psychicznego, fizycznego oraz krzywdy związanej z naruszeniem dóbr osobistych podczas osadzenia powoda w Zakładzie Karnym w B., W., C., Ł. oraz Areszcie Śledczym w L. (pismo procesowe powoda k. 143-144).

Na rozprawie w dniu 18 grudnia 2012 roku powód sprecyzował żądanie objęte pozwem i wskazał, iż domaga się kwoty „100.000,00zł za uszczerbek na zdrowiu, a reszta to za naruszenie dóbr osobistych z powodu umieszczenia powoda w zakładach karnych w nieodpowiednich warunkach”. Nadto powód wskazał, iż „nie zgłasza żadnej szkody majątkowej jako podstawy powództwa” (protokół rozprawy k. 240).

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód J. J. przebywał w jednostkach penitencjarnych w:

- Zakładzie Karnym w B. w okresie od dnia 15 maja 2001 roku do dnia 12 czerwca 2002 roku (okoliczność przyznana, pismo k. 279);
- Areszcie Śledczym w L. w okresie od dnia 12 czerwca 2002 roku do dnia 6 grudnia 2002 roku (pismo k. 281-283);
- Zakładzie Karnym (...)W. w okresie od dnia 6 grudnia 2002 roku do dnia 14 września 2005 roku i od dnia 9 września 2008 roku do chwili obecnej, przy czym:
 - a) od dnia 9 września 2009 roku do dnia 21 września 2009 roku w celi przypadało na jednego osadzonego 2,63 m² (cela sześciuosobowa);
 - b) od dnia 21 września 2009 roku do dnia 2 listopada 2009 roku w celi przypadało na jednego osadzonego 3,32 m²;
 - c) od dnia 2 listopada 2009 roku do dnia 2 grudnia 2009 roku w celi przypadało na jednego osadzonego 3,54 m²;
 - d) od dnia 2 grudnia 2009 roku do dnia 31 marca 2011 roku w celi przypadało na jednego osadzonego 3,48 m²;
- Zakładzie Karnym w C. w okresie od dnia 14 września 2005 roku do dnia 1 kwietnia 2008 roku, przy czym w okresie od dnia 15 maja 2007 roku do dnia 1 kwietnia 2008 roku powód przebywał w celi o powierzchni 15,22 m² ,w której mogło maksymalnie przebywać 6 osadzonych (w celach tych w miejsce dwóch łóżek piętrowych i jednego pojedynczego w tym okresie umieszczono trzy łóżka piętrowe) (pismo k. 270-272 i k. 290-291);
- Zakładzie Karnym w Ł. w okresie od dnia 15 lipca 2008 roku do dnia 4 września 2008 roku w celi o powierzchni 20,12 m² przeznaczonej dla 6 skazanych, przy czym:

- a) od 15 lipca 2008 roku do 20 sierpnia 2008 roku w celi przebywało 8 skazanych, a powierzchnia mieszkalna celi przypadająca na jednego skazanego wynosiła 2,51 m²;
- b) od 21 sierpnia 2008 roku do dnia 26 sierpnia 2008 roku w celi przebywało 6 skazanych a powierzchnia mieszkalna celi przypadająca na jednego skazanego wynosiła 3,35 m²;
- c) od 27 sierpnia 2008 roku w celi przebywało 7 skazanych
a powierzchnia mieszkalna celi przypadająca na jednego skazanego wynosiła 2,87 m²;
- d) od 28 sierpnia 2008 roku do dnia 3 września 2008 roku w celi przebywało 8 skazanych, a powierzchnia mieszkalna celi przypadająca na jednego skazanego wynosiła 2,51 m²;
- e) od 4 września 2008 roku w celi przebywało 7 skazanych
a powierzchnia mieszkalna celi przypadająca na jednego skazanego wynosiła 2,87 m² (pismo k. 251-252);

W powyższych okresach pobytu w wyżej wymienionych jednostkach penitencjarnych powód był umieszczany w celach, w których na podstawie właściwych zarządzeń Dyrektora danej jednostki cele były przygotowane do odbywania kary pozbawienia wolności z powierzchnią celi na jednego osadzonego poniżej 3 m². Umieszczenie powoda w takiej celi następowało w trybie art. 248 kkw, a o wydanych zarządzeniach Dyrektora jednostek penitencjarnych zawiadamiali właściwy Sąd Okręgowy. W żadnym wypadku Sędzia Penitencjarny sprawujący nadzór nad prawidłowością odbywania kary pozbawienia wolności nie uchylił wydawanych zarządzeń (pismo k. 152, zarządzenie k. 153-156 i k. 157, pismo k. 158, zarządzenie k. 159-160, pismo k. 161, zarządzenie k. 162-165, pismo k. 166, zarządzenie k. 167, pismo k. 168, zarządzenie k. 169, pismo k. 170, pismo k.171-173, zarządzenie k. 174-183, pismo k.184, zarządzenie k. 185-186).

W powyższych okresach pobytu powoda w wyżej wymienionych jednostkach penitencjarnych pozwany zapewnił powodowi warunki odbywania kary pozbawienia wolności zgodne z obowiązującymi przepisami, w tym między innymi dotyczące środków do utrzymywania higieny osobistej, środków do utrzymywania czystości w pomieszczeniach cel, zapewnienia ciepłej kąpielni, ogólnodostępnych umywalni, właściwej odzieży, obuwia, pościeli, sprzętu stołowego, bielizny pościelowej, ręczników, ścierek, żywności, sprzętu kwaterunkowego w celach mieszkalnych, oświetlenia cel, wentylacji cel, właściwej temperatury w celach, zajęć kulturalno-oświatowych, opieki medycznej (notatki służbowe k. 187-196).

Powód J. J., podczas pobytów w powyższych jednostkach penitencjarnych, korzystał z badań, porad i opieki medycznej.

W dniu 16 lipca 2002 roku powód zgłosił się na badanie okulistyczne (widzenie prawym okiem 1,0-prawidłowe), na kolejne badanie okulistyczne powód zgłosił się w dniu 23 kwietnia 2005 roku (widzenie prawy okiem 1,0 i lewym okiem 1,0-prawidłowe). W dniu 30 października 2002 roku rozpoznano u powoda złamanie podstawy V kości lewego śródstopia, w dniu 2 lipca 2003 roku rozpoznano ropień okołoodbytniczy. W dniu 30 października 2003 roku stwierdzono u powoda trądzik. W 2005 roku pojawiły się u powoda skargi na ból kręgosłupa w odcinku lędźwiowo-krzyżowym oraz bóle łydek przy chodzeniu. W dniu 22 lipca 2006 roku wystąpiły u powoda objawy zawału mięśnia sercowego, rozpoznano zawał ściany przednio-bocznej, podczas hospitalizacji powoda wykonano angioplastykę gałęzi międzykomorowej lewej tętnicy wieńcowej. W miesiącu październiku 2009 roku rozpoznano u powoda miażdżycę zarostową tętnic kończyn dolnych, niedrożność tętnicy udowej lewej, przewlekłe niedokrwienie lewej kończyny dolnej, zaś we wrześniu 2011 roku na podstawie badania RTG – zmiany pozapalne w górnej części prawego płuca, następnie diagnozowano także obecność pęcherzy rozedmowych. W okresie od dnia 19 do dnia 27 lipca 2012 roku powód był hospitalizowany w Oddziale (...) (...) SPZOZ (...) W., zaś w dniach od 27 lipca do dnia 21 sierpnia 2012 roku w Oddziale (...) ZOZ Aresztu Śledczego (...) z rozpoznaniem samoistnej odmy opłucnej lewostronnej (książeczka zdrowia k. 295, zeznania powoda k. 389).

Z opinii biegłego sądowego z zakresu medycyny sądowej lek. med. K. W. wynika, iż analiza całości materiału dowodowego nie daje podstaw do wnioskowania o łączności przyczynowej pomiędzy warunkami odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda a pogorszeniem wzroku i uszkodzeniem płuc (odmą). Biegły odnosząc się do kwestii przyczyn zawału serca wskazał na przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne (np. stres). Biegły wskazał, iż powód przed zawałem mięśnia sercowego leczony był między innymi na schorzenia dermatologiczne oraz dyspepsję (złe trawienie). Dyspepsja czynnościowa określana jest między innymi jako następstwo stresu. Utrzymujący się stres może prowadzić do nadciśnienia tętniczego, ale może także uwidocznić się w zaburzeniach innych funkcji organizmu, osłabiając jego odporność. Mogą to być objawy zaburzeń dermatologicznych, gastrologicznych i układu krążenia. Biegły wskazał,

iż większość zmian chorobowych, takich jak zawał mięśnia sercowego, miażdżyca kończyn dolnych, zmiany dermatologiczne, dyspepsja pojawiły się u powoda w okresie odbywania przez niego kary pozbawienia wolności. Funkcjonowanie w warunkach skrajnie ograniczonej intymności może doprowadzić do długotrwałego stresu, a w konsekwencji do zawału mięśnia serca oraz innych niekorzystnych zmian somatycznych (opinia biegłego k. 304-311, k. 336 –341 i k. 364v).

Sąd ustalił stan faktyczny na podstawie dowodów wskazanych w powyższych ustaleniach. Sąd nie znalazł powodów, dla których miałyby odmówić waloru wiarygodności dowodom z dokumentów, w zakresie, w jakim posłużyły dla ustalenia powyższego stanu faktycznego. Sąd dał wiarę zeznaniom powoda J. J. na podawane przez niego okoliczności związane z okresowym przeludnieniem panującym w niektórych celach w zakładach karnych, w których przebywał jako osadzony. Natomiast Sąd nie dał wiary twierdzeniom powoda odnośnie pozostałych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, zwłaszcza problemów dotyczących opieki medycznej, braku wyposażenia cel w sprzęty niezbędne do normalnego funkcjonowania osadzonych, braku prawidłowej wentylacji w celach, braku środków czystości oraz środków higienicznych, gdyż w tym zakresie jego zeznania nie opierają się na prawdzie, są gołosłowne i są sprzeczne z dowodami z dokumentów znajdującymi się w aktach sprawy.

Na rozprawie w dniu 23 lipca 2014 r. Sąd oddalił wnioski dowodowe powoda o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego oraz uzupełniających zeznań powoda jako spóźnione i nieistotne dla rozstrzygnięcia. Zgodnie z art. 227 kpc przedmiotem dowodu są fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia. Objęta tezą dowodową okoliczność jaki był rozmiar uszczerbku na zdrowiu powoda nie ma znaczenia w procesie, gdyż procentowe, czy też cyfrowe dane nie przekładają się na wymiar zadośćuczynienia, a nadto wobec niewykazania odpowiedzialności pozwanego co do zasady udowadnianie rozmiaru krzywdy jest bezprzedmiotowe. Co do zeznań powoda to z uwagi na uzupełniający, posiłkowy charakter tego dowodu, nie mogą one być samodzielną podstawą ustaleń co do spornych okoliczności, a nadto data dowiedzenia się przez powoda o szkodzie i osobie sprawcy jest w przypadku szkody polegającej na doznaniu zawału serca oczywista, o czym będzie mowa niżej i zeznania powoda nie mogą wnieść w tej kwestii nowych danych.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo podlega oddaleniu w całości. W niniejszej sprawie powód J. J. domaga się od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Dyrektora Zakładu Karnego w C., Dyrektora Zakładu Karnego w B., Dyrektora Zakładu Karnego (...)W., Dyrektora Zakładu Karnego w Ł., Dyrektora Aresztu Śledczego w L. zapłaty na jego rzecz łącznie kwoty 200.000 zł, które to świadczenie ma za zadanie zrekompensować krzywdę, jaką powód odniósł w związku z odbywaniem kary pozbawienia wolności w przeludnionych i niespełniających podstawowych wymogów celach, co naruszało jego godność osobistą oraz pogorszeniem się jego stanu zdrowia, w szczególności pogorszeniem się jego wzroku, uszkodzeniem płuc oraz doznaniem zawałem mięśnia sercowego w trakcie pobytu powoda w powyższych jednostkach penitencjarnych.

Z okoliczności faktycznych przytoczonych w pozwie wynika, że prawną podstawą roszczeń powoda jest zarówno przepis art. 417 § 1 k.c. jak i przepis art. 24 k.c. i 448 k.c..

Zgodnie z treścią przepisu art. 417 § 1 k.c., Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej. Niezgodność z prawem należy ujmować, jako działanie naruszające przepisy prawa, normy moralne i obyczajowe.

Przesłankami odpowiedzialności są zatem powstanie szkody rozumianej jako każdy uszczerbek w dobrach prawnie chronionych, związek przyczynowy między działaniem (zaniechaniem) a powstałą szkodą (art. 361 § 1kc) oraz działanie (zaniechanie) niezgodne z prawem.

Należy przypomnieć, że władza publiczna to każdy, kto w imieniu państwa ma prawo oczekiwać posłuszeństwa innych podmiotów w pewnym zakresie (a oczekiwanie to jest zabezpieczone ewentualnym przymusem państwowym) i działający w formach przewidzianych prawem (P. Granecki, Odpowiedzialność cywilna Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną działaniem swojego funkcjonariusza (wybrane zagadnienia), "Palestra" 2000, nr 11-12, s. 19; P. Dzienis, Podstawy prawne odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu niewładczych zadań publicznych, "Samorząd Terytorialny" 2003, nr 4, s. 42). Należy też pamiętać, że wykonywanie funkcji władzy publicznej łączy się z reguły z możliwością władczego kształtowania sytuacji jednostki w ramach wykonywania obowiązków służbowych. (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001r.). Funkcjonariuszem publicznym jest natomiast osoba fizyczna, która działa na rzecz Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych osób prawnych wykonujących władzę publiczną.

Odnosząc się w pierwszym rzędzie do roszczenia powoda w przedmiocie zasądzenia na jego rzecz kwoty 100.000,00zł z tytułu niezapewnienia mu przez pozwanego właściwych warunków w celach i właściwej opieki medycznej, wskutek czego jego stan zdrowia uległ pogorszeniu, to stwierdzić należy, że jest ono bezzasadne i podlega oddaleniu.

Na wstępie zważyć należy, iż medyczna służba więzienna niewątpliwie należy do kategorii funkcjonariuszy państwowych. Służba ta, na mocy art. 115 § 1 i 3 k.k.w, jest zobowiązana do zapewniania bezpłatnych świadczeń zdrowotnych i leków osobom pozbawionym wolności. W toku swej działalności służba medyczna zobowiązana jest do realizacji swych zadań z należytą starannością.

O odpowiedzialności Skarbu Państwa za działania funkcjonariusza państwowego za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie w toku wykonywania przez niego działań powierzonych, można mówić tylko w przypadku wykazania istnienia następujących przesłanek: szkody tj. uszczerbku na zdrowiu, bezprawnego działania funkcjonariusza oraz związku przyczynowego pomiędzy działaniem bądź zaniechaniem służby medycznej, a powstałą szkodą.

Przesłanka odpowiedzialności Skarbu Państwa w postaci bezprawnego działania nie została wprawdzie wyraźnie wymieniona w art. 417 k.c., jednakże została zrekonstruowana na podstawie przepisów o odpowiedzialności Skarbu Państwa. Dodać należy, iż po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 w sprawie SK 18/00 (OTK 2001/8/256 DZU Nr 145p 1638) nie budzi wątpliwości fakt, iż przesłankę odpowiedzialności Skarbu Państwa stanowi bezprawność, nie zaś zawinienie.

Tak więc decydujące znaczenie dla określenia zakresu odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej czynności ma ustalenie, czy szkodę wyrządzono działaniem niezgodnym z prawem. Jest to wymaganie konieczne, ale zarazem wystarczające w tym sensie, że nie ma znaczenia, czy działania te były subiektywnie zawinione. Eliminacja winy funkcjonariusza oznacza, że dla przypisania odpowiedzialności Skarbu Państwa wystarczy wykazanie bezprawności rozumianej, jako działanie obiektywnie niezgodne z prawem.

Mając na uwadze poczynione w sprawie ustalenia faktyczne, nie budzi wątpliwości okoliczność, iż w sprawie nie zostało w żaden sposób wykazane istnienie przesłanek uzasadniających odpowiedzialność Skarbu Państwa.

Przede wszystkim wskazać należy, iż powód nie wykazał faktu, iż odniósł on szkodę wskutek działania, czy też zaniechania więziennej służby, w tym służby medycznej.

Okolicznością bezsporną w sprawie jest, iż powód przebywa w Zakładach Karnych od 2001 roku. Poza sporem pozostaje też okoliczność, iż w okresach pobytu w pozwanych jednostkach penitencjarnych powód był umieszczany w celach, w których na podstawie właściwych zarządzeń Dyrektora danej jednostki cele były przygotowane do odbywania kary pozbawienia wolności z powierzchnią celi na jednego osadzonego poniżej 3 m². Jednakże umieszczanie powoda w takich celach następowało w trybie art. 248 kkw, a o wydanych zarządzeniach Dyrektorzy jednostek penitencjarnych zawiadamiali właściwy Sąd Okręgowy. W żadnym wypadku Sędzia Penitencjarny sprawujący nadzór nad prawidłowością odbywania kary pozbawienia wolności nie uchylił wydawanych zarządzeń.

Postępowanie dowodowe wykazało też, iż w okresach pobytu powoda w wyżej pozwanych jednostkach penitencjarnych pozwany zapewnił powodowi warunki odbywania kary pozbawienia wolności zgodne z obowiązującymi przepisami, w tym między innymi dotyczące środków do utrzymywania higieny osobistej, środków do utrzymywania czystości w pomieszczeniach cel, zapewnienia ciepłej kąpiel, ogólnodostępnych umywalni, właściwej odzieży, obuwia, pościeli, sprzętu stołowego, bielizny pościelowej, ręczników, ścierek, żywności, sprzętu kwaterekowego w celach mieszkalnych, oświetlenia cel, wentylacji cel, właściwej temperatury w celach, zajęć kulturalno-oświatowych, opieki medycznej. Powód J. J., podczas pobytów w powyższych jednostkach penitencjarnych, korzystał z badań, porad i opieki medycznej. W dniu 16 lipca 2002 roku powód zgłosił się na badanie okulistyczne, na kolejne badanie okulistyczne powód zgłosił się w dniu 23 kwietnia 2005 roku. W dniu 30 października 2002 roku rozpoznano u powoda złamanie podstawy V kości lewego śródstopia, w dniu 2 lipca 2003 roku rozpoznano ropień okołoodbytniczy. W dniu 30 października 2003 roku stwierdzono u powoda trądzik. W 2005 roku pojawiły się u powoda skargi na ból kręgosłupa w odcinku lędźwiowo-krzyżowym oraz bóle łydek przy chodzeniu.

W dniu 22 lipca 2006 roku wystąpiły u powoda objawy zawału mięśnia sercowego, rozpoznano zawał ściany przednio-bocznej, podczas hospitalizacji powoda wykonano angioplastykę gałęzi międzykomorowej lewej tętnicy wieńcowej. W miesiącu październiku 2009 roku rozpoznano u powoda miażdżycę zarostową tętnic kończyn dolnych, niedrożność tętnicy udowej lewej, przewlekłe niedokrwienie lewej kończyny dolnej, zaś we wrześniu 2011 roku na podstawie badania RTG – zmiany pozapalne w górnej części prawego płuca, następnie diagnozowano także obecność pęcherzy rozedmowych. W okresie od dnia 19 do dnia 27 lipca 2012 roku powód był hospitalizowany w Oddziale (...) (...) SPZOZ(...) W., zaś w dniach od 27 lipca do dnia 21 sierpnia 2012 roku w Oddziale (...) ZOZ Aresztu Śledczego W.z rozpoznaniem samoistnej odmy opłucnej lewostronnej.

Postępowanie dowodowe wykazało, a w szczególności z opinii biegłego wynika, iż brak jest podstaw do wnioskowania o łączności przyczynowej pomiędzy warunkami odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda a pogorszeniem wzroku i uszkodzeniem płuc (odmą).

Biegły odnosząc się do kwestii przyczyn zawału serca wskazał na przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne (np. stres). Biegły podkreślił, iż powód przed zawałem mięśnia sercowego leczony był między innymi na schorzenia dermatologiczne oraz dyspepsję (złe trawienie). Dyspesja czynnościowa określana jest między innymi jako następstwo stresu. Utrzymujący się stres może prowadzić do nadciśnienia tętniczego, ale może także uwidocznić się w zaburzeniach innych funkcji organizmu, osłabiając jego odporność. Mogą to być objawy zaburzeń dermatologicznych, gastrologicznych i układu krążenia. Biegły wskazał,

iż większość zmian chorobowych, takich jak zawał mięśnia sercowego, miażdżycy kończyn dolnych, zmiany dermatologiczne, dyspepsja pojawiły się u powoda w okresie odbywania przez niego kary pozbawienia wolności. Funkcjonowanie w warunkach skrajnie ograniczonej intymności może doprowadzić do długotrwałego stresu, a w konsekwencji do zawału mięśnia serca oraz innych niekorzystnych zmian somatycznych.

Co do wpływu warunków odbywania kary na chorobę serca, biegły nie wykluczył, że jest on możliwy, zaś co do pozostałych chorób i dolegliwości powoda stwierdził, że nie istnieją medyczne podstawy pozwalające przyjąć istnienie związku przyczynowego pomiędzy odbywaniem kary a stanem zdrowia powoda.

Wobec powyższego Sąd uznał za nieudowodnione twierdzenie powoda, że funkcjonariusze pozwanej swoim działaniem lub zaniechaniem spowodowali krzywdę powoda polegającą na rozstroju zdrowia, a powództwo w tym zakresie jest oczywiście bezzasadne, poza zarzutem dotyczącym wpływu warunków odbywania kary na chorobę układu krążenia, który w świetle opinii biegłego wymaga odrębnego omówienia.

Wedle opinii biegłego stres, jaki wiąże się z odbywaniem kary, a zwłaszcza kary w warunkach zbyt małej powierzchni w celach, przy jednoczesnym wystąpieniu choroby dermatologicznej, która wymaga zabiegów pielęgnacyjnych może być jednym z czynników sprawczych zawału mięśnia sercowego. Biegły podał wiele medycznych przyczyn zawału, wśród których wymienił nagły, silny stres oraz przewlekły stres i stwierdził, że takie długotrwałe narażenia na stres jest jedynym czynnikiem, jaki w przypadku powoda udało mu się odnaleźć, przy czym podkreślił, że reakcja na czynnik stresogenny jest zawsze indywidualna. Jest przy tym oczywiste, że biegły nie zna ani warunków, a w jakich przebywał powód, ani jego relacji ze współosadzonymi, ani indywidualnej reakcji powoda na szczególne warunki, w jakich się znalazł.

Sąd uznał, że niezależnie od zasadnego zarzutu przedawnienia, zgłoszonego przez pozwanego, o czym będzie mowa niżej, powództwo w omawianym zakresie nie może być uwzględnione, bowiem samo prawdopodobieństwo, teoretyczna możliwość istnienia związku przyczynowego pomiędzy małą powierzchnią w celach a zawałem mięśnia sercowego powoda, nie wystarcza do uznania, że taki związek istnieje. Powód nie udowodnił, że działanie pozwanej było bezprawne, ale nawet gdyby taką bezprawność, polegającą na nieuprawnionym zarządzeniu umieszczenia w celach w pewnym okresie dodatkowych osadzonych przyjął, stwierdzić należy, że powód nie zdołał udowodnić, że jego reakcja psychiczna oraz reakcja jego organizmu na ten czynnik była taka jak to opisał biegły.

Powód przebywał w różnych zakładach karnych przez wiele lat. Jeżeli zatem pobyt w warunkach izolacji był dla niego stresujący, to pozwany nie ponosi za to odpowiedzialności, bowiem samo umieszczenie w zakładach karnych było następstwem popełnienia przez powoda przestępstwa. Nie można też wykluczyć, że powód będąc w zakładach karnych nie doznawał silnych stresów, bowiem oswoił się ze szczególną sytuacją, potrafił też unikać obciążających psychicznie sytuacji związanych z relacjami ze współosadzonymi. W każdym wypadku, dla udowodnienia, że istnieje normalny związek przyczynowy pomiędzy warunkami odbywania kary a chorobą układu krążenia, powód winien wykazać, że wskazany przez biegłego czynnik, jakim jest przewlekłe narażenia na stres był związany wyłącznie lub przede wszystkim ze zbyt małą powierzchnią cel. Pozwany ujął trafnie istotę tak rozumianego związku przyczynowego w pytaniu do biegłego (k. 351) dotyczącym podania, czy gdyby powód przebywał w celi o powierzchni powyżej 3 m² na jednego osadzonego, nie doznałby zawału serca. Jest oczywiste, że jeżeli chodzi o przyczynę choroby wieńcowej nie może być mowy o udzieleniu odpowiedzi z całkowitą pewnością. Skoro jednak w przypadku powoda nie można wykluczyć istnienia innych, poza stresem przyczyn, a nadto przedstawione dowody pozwalają jedynie stwierdzić, że u powoda mogło dojść do nadmiernego obciążenia psychicznego – zaistniał czynnik stresogenny, nie ma zaś dowodów na potwierdzenie, że taka reakcja rzeczywiście wystąpiła, to powództwo oparte na zarzucie doprowadzenia do zawału mięśnia sercowego uznać należało za niezasadne.

Odnosząc się natomiast do żądania powoda w przedmiocie zasądzenia kwoty 100.000,00 zł tytułem zadośćuczynienia wskutek naruszenia jego dóbr osobistych w postaci godności, czci, prawa do intymności, wskutek odbywania przez niego kary w warunkach urągających godności człowieka, zważyć należy, co następuje.

Istotnie wymóg zapewnienia przez Rzeczpospolitą Polską godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych obowiązków państwa prawa. Stanowi o tym wprost art. 10 ust. 1 ratyfikowanego przez Polskę Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Publicznych z dnia 19 grudnia 1966 roku (Dz.U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167 i 169) głoszący, że każda osoba pozbawiona wolności będzie traktowana w sposób humanitarny i z poszanowaniem przyrodzonej godności człowieka. Także art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i

Podstawowych Wolności z dnia 4 grudnia 1950 r., ratyfikowanej przez Polskę w 1993 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) stanowiący, że nikt nie może być poddany torturom ani niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu, wprowadza obowiązek władzy publicznej zapewnienia osobom osadzonym w zakładach karnych godziwych i humanitarnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, nie naruszających godności ludzkiej. Łączy się z tym wynikający z art. 8 ust.1 Konwencji nakaz poszanowania życia prywatnego obywateli i ich prawa do intymności, co w odniesieniu do osób osadzonych w zakładach karnych oznacza obowiązek zapewnienia takich warunków bytowych i sanitarnych, w których godność ludzka i prawo do intymności nie doznają istotnego uszczerbku. Odpowiednikami powyższych norm prawa międzynarodowego są postanowienia art. 40, 41 ust. 4 i 47 Konstytucji RP, wprowadzające wyżej wskazane zasady na grunt prawa polskiego. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 28 lutego 2007 r. w sprawie sygn. V CSK 431/06 (OSNC 2008/1/13).

Natomiast zgodnie z artykułem 29 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, (będącej pierwszym i podstawowym aktem z zakresu ochrony praw człowieka), każdy człowiek ma obowiązki wobec społeczności, w której to jedynie jest możliwy swobodny i pełny rozwój jego osobowości (pkt 1). W korzystaniu ze swych praw i wolności każdy człowiek podlega jedynie takim ograniczeniom, które są ustalone przez prawo wyłącznie w celu zapewnienia odpowiedniego uznania i poszanowania praw i wolności innych oraz w celu uczynienia zadość słusznym wymogom moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu w demokratycznym społeczeństwie (pkt 2). Niniejsze prawa i wolności nie mogą w żadnym wypadku być wykorzystane w sposób sprzeczny z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych (pkt 3).

Na analogicznym systemie praw człowieka oparta jest również Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Jej art. 82 stanowi, iż obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne. Z kolei art. 83 Konstytucji wskazuje, iż każdy ma obowiązek przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej.

Jak wynika z powołanych przepisów każde prawo człowieka jest związane z konkretnym obowiązkiem. Niedopuszczalne jest zatem zawężanie przez powoda interpretacji praw człowieka, poprzez powoływanie się tylko i wyłącznie na uprawnienia, bez uwzględnienia jego obowiązków związanych z tymi prawami.

Sąd Okręgowy rozpoznający niniejszą sprawę miał na uwadze wszystkie powyższe uregulowania prawne i doszedł do wniosku, że w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy sam fakt przebywania przez powoda J. J. w celach, w których nie została zachowana minimalna norma powierzchni celi przypadająca na jedną osobę – nie uzasadnia zasądzenia zadośćuczynienia z tytułu zbyt uciążliwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności.

Należy stwierdzić, że podstawowe reguły dotyczące zasad i warunków odbywania kary pozbawienia wolności zawarte są w kodeksie karnym wykonawczym i przepisach wykonawczych, w tym wydanych na podstawie art. 248 § 2 k.k.w..

Stosownie do przepisu art. 110 § 2 zd. 1 k.k.w., powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m². Należy jednak zwrócić uwagę, że nie jest to norma o charakterze bezwzględnym, od której nie byłoby wyjątków, ponieważ według art. 248 § 1 k.k.w., w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². O takim umieszczeniu należy bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego.

Odnosnie zagadnienia przeludnienia w zakładach karnych, należy jednak również przytoczyć przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów z dnia 19 kwietnia 2006 roku (Dz. U. z 2006 roku, Nr 65, poz. 459), które w § 1 ust. 1 stanowi, iż w wypadku, gdy liczba osadzonych zakwaterowanych w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz podległych im oddziałach zewnętrznych, zwanych dalej "zakładami", przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów, Dyrektor Generalny Służby Więziennej, w terminie 7 dni od dnia przekroczenia pojemności, przedstawia informację o tym, zwaną dalej "informacją", Ministrowi Sprawiedliwości, dyrektorom okręgowym Służby Więziennej oraz dyrektorom zakładów. Z kolei § 2 stanowi, iż po otrzymaniu informacji dyrektor okręgowy Służby Więziennej oraz dyrektor zakładu

jest obowiązany, każdy w zakresie swojego działania, podjąć czynności mające na celu przystosowanie pomieszczeń niewliczanych do pojemności zakładu do wymogów cel mieszkalnych (§ 2 ust. 1). Na dodatkowe cele mieszkalne, o których mowa w ust. 1, nie mogą być przeznaczone pomieszczenia, które są niezbędne dla zachowania prawidłowego funkcjonowania zakładu (§ 2 ust. 2). W dodatkowych celach mieszkalnych zakwaterowuje się osadzonych na czas określony po przekroczeniu pojemności zakładu (§ 2 ust. 3). W wypadku wykorzystania miejsc zakwaterowania w dodatkowych celach mieszkalnych osadzonych można umieścić na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej, niż 3 m² (§ 2 ust. 4).

Nie można również pominąć wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2007 roku, gdzie stwierdzono, że zapewnienie przez Państwo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego. Jednakże osadzenie skazanego w celi w warunkach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej, niż 3 m², przy spełnieniu przesłanek określonych w art. 248 § 1 k.k.w. jest zgodne z prawem (vide: II CSK 269/07, OSNC-ZD 2008/3/75).

Należy stwierdzić, że w przedmiotowej sprawie wymienione wyżej przepisy Konstytucji RP, aktów prawa międzynarodowego, ustawy kodeks karny wykonawczy oraz przywołane wyżej przepisy wykonawcze do tej ustawy nie zostały naruszone.

W niniejszej sprawie przepis art. 248 kkw, o którym była mowa powyżej - znajduje w pełni zastosowanie, co do pobytu powoda w jednostkach penitencjarnych do dnia 4 grudnia 2009 roku. Biorąc pod uwagę fakt, iż powyższy przepis utracił moc obowiązującą z dniem 5 grudnia 2009 roku, należy stwierdzić, iż dopiero po tym dniu przepis art. 248 § 1 kkw nie mógł być stosowany w zakresie, jaki obejmuje jego hipoteza.

Kontynuując rozważania, pozostaje poza sporem, że godziwe warunki odbywania kary pozbawienia wolności to nie tylko zapewnienie odpowiedniej powierzchni życiowej osadzonym. Jest to warunek istotny, ale nie rozstrzygający. Równie ważne są inne warunki, jakie panują w jednostce penitencjarnej, które wpływają na ocenę godziwego odbywania kary pozbawienia wolności. Godność osobista człowieka, czyli poczucie własnej wartości jest tym elementem osobowości człowieka, który kształtowany jest nie tylko przez niego samego, ale także przez okoliczności zewnętrzne. Subiektywne odczucia naruszenia własnej godności mogą być czasem nieuzasadnione, a widoczne będzie to szczególnie u osób nadmiernie wyczulonych na punkcie własnej wartości. Dlatego decydujące w ocenie, czy nastąpiło naruszenie godności osobistej, powinny być kryteria obiektywne.

W przedmiotowej sprawie dla oceny, czy godność powoda została naruszona ma całokształt działalności pozwanego w zakresie zapewnienia godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności, a tu stwierdzić można, że pozwany dokłada starań, aby takie warunki zapewnić.

Reasumując, w ustalonym stanie faktycznym w niniejszej sprawie pomimo okresowego przebywania przez powoda w przeludnionych celach roszczenie o zasądzenie zadośćuczynienia nie mogło zostać uwzględnione, skoro umieszczenie powoda w celach, w których powierzchnia mieszkalna była mniejsza niż 3 m² na jednego osadzonego odbyło się na podstawie mających umocowanie ustawowe zarządzeń Dyrektorów pozwanych jednostek penitencjarnych, wydanych na podstawie art. 248 § 1 k.k.w., po spełnieniu przesłanek wskazanych w tym przepisie. Dyrektorzy powyższych jednostek poinformowali o tych decyzjach właściwego miejscowo Sędziego Penitencjarnego. Dlatego nie można w takiej sytuacji uznać bezprawności działania pozwanego Skarbu Państwa.

Według art. 24 § 1 i 2 k.c., ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

Z cytowanego powyżej przepisu wynika, iż niezbędne jest wykazanie trzech przesłanek odpowiedzialności z art. 24 § 1 k.c., a mianowicie: naruszenia dóbr osobistych, bezprawności działania (tj. działania sprzecznego z normami prawnymi, a także z porządkiem prawnym oraz z zasadami współżycia społecznego) i zawinienia.

W tym miejscu należy jednak podkreślić, iż dokonując oceny, że określone zachowanie dotknęło sfery dóbr osobistych osoby żądającej ochrony, Sąd ma na uwadze nie tylko punkt widzenia osoby żądającej ochrony i jej indywidualną wrażliwość (kryterium subiektywne), ale przede wszystkim kryterium wzorców obiektywnych, w tym także odczucia szerszego grona osób oraz powszechnie przyjmowane i zasługujące na akceptację normy postępowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w doktrynie od dawna została przesądzona kwestia obiektywnej koncepcji naruszenia dóbr osobistych – to jest ocenianej z punktu widzenia reakcji i odczuć społeczeństwa, a nie bezpośrednio zainteresowanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1976 roku, sygn. II CR 692/75 opubl. w OSNCP 1976/11/251 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1999 roku, sygn. I CKN 16/98, opubl. w OSNC 2000/2/25).

Natomiast zgodnie z art. 448 k.c., w razie naruszenia dobra osobistego Sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 23 k.c., który zawiera otwarty katalog dóbr osobistych, zalicza do nich w szczególności: zdrowie, wolność, cześć, swobodę sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnicę korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukową, artystyczną, wynalazczą i racjonalizatorską.

Ubocznie należy jedynie wskazać, iż roszczenie z art. 448 k.c. jest samodzielnym instrumentem ochrony dóbr osobistych, zajmującym pozycję pośrednią między zadośćuczynieniem, stanowiącym majątkowy środek ochrony, a roszczeniami niemajątkowymi. W dotychczasowej linii orzeczniczej Sąd Najwyższy przyjął, że przesłanką odpowiedzialności na podstawie art. 448 k.c. jest nie tylko bezprawne, ale i zawinione działanie sprawcy naruszenia dobra osobistego, przy czym w grę może wchodzić zarówno wina umyślna, jak i nieumyślna (vide: m. in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2002 roku sygn. akt V CKN 1581/00, OSNC 2004/4/53; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2007 roku, sygn. akt III CSK 358/06, Lex nr 277289 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2008 roku, sygn. akt I CSK 319/07, M. Praw. 2008/4/172).

Wynika z powyższego, że samo przeludnienie cel, w których przebywał powód nie jest samoistną podstawą zasądzenia zadośćuczynienia i nie przesądza samo przez się, że do naruszenia godności osobistej osadzonego doszło. O ewentualnym naruszeniu tej godności można by mówić w sytuacji, gdyby poza powyższymi okolicznościami, był brak właściwie wykonanych urządzeń sanitarnych, cela nie byłaby dobrze wentylowana, nie byłyby zapewnione wszystkim skazanym odpowiednie miejsca do spania, skazani nie mogliby korzystać z różnych form zaangażowania kulturalno-oświatowego, czy też z zajęć sportowych (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 r., V CSK 431/06, OSNC 2008/1/13). W rzeczywistości brak tych warunków powodowałby naruszenie art. 110 § 2 zd. 2 k.k.w., według którego cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy. Niespełnienie tych wymagań prowadziłoby dopiero do bezprawnego zaniechania, zaś w niniejszej takie okoliczności - jak wykazało postępowanie dowodowe – nie miały miejsca.

Co więcej, jak wynika z pism Dyrektorów pozwanych jednostek penitencjarnych, administracja tychże zakładów dokłada wszelkich starań, aby zapewnić osadzonym humanitarne warunki bytowe odbywania kary, niezbędne środki czystości, artykuły higieniczne, opiekę medyczną, osadzeni mają możliwość korzystania z biblioteki, ma dostęp do prasy oraz mają możliwość uczestniczenia w zajęciach sportowych, kulturalnych i oświatowych.

Szerokie możliwości uczestniczenia w różnorodnych zajęciach z pewnością przyczyniają się do umocnienia wśród osadzonych poczucia godziwego odbywania kary pozbawienia wolności. W zamierzeniu mają na celu prawidłowy przebieg procesu resocjalizacji osadzonych, przywrócenie właściwie rozumianej godności i poczucia własnej wartości zachwianej poprzez popełnienie przestępstwa. Inną zupełnie sprawą jest to, czy konkretny osadzony dąży do tego,

aby z tego rodzaju uprawnień korzystać, mając na uwadze jego indywidualną postawę i ocenę dokonywaną przez nadzorujących wykonywanie kary funkcjonariuszy służby więziennej.

Warto zwrócić w tym miejscu uwagę także na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2000 roku, stanowiący, iż w przypadku osób skazanych istnieje większa trudność w ocenie naruszenia ich dóbr osobistych, a to z uwagi na fakt, iż samo pozbawienie wolności jest już ze swej istoty naruszeniem dobra osobistego w postaci wolności, godności. Samo pozbawienie wolności na skutek tymczasowego aresztowania, czy też w oparciu o wyrok skazujący, jak i wszelkie procedury, którym podlega osadzony w zakładzie karnym są jednak przewidziane prawem. Tak więc o naruszeniu dóbr osobistych skazanego można mówić dopiero wówczas, gdy dobra te zostają naruszone w skutek działań nieprzewidzianych procedurą regulującą pozbawienie wolności. Działanie w ramach porządku prawnego wyłącza bezprawność w rozumieniu art. 24 k.c., jeśli jest ono dokonane w granicach określonych porządkiem prawnym (vide: I CKN 1149/98, Lex nr 50831).

Z drugiej strony Sąd dostrzega również, że przebywanie w przeludnionej jednostce penitencjarnej wiąże się z ograniczeniami i niedogodnościami. Nie w każdym jednak takim przypadku dochodzi do naruszenia dóbr osobistych. Kwestie te należy rozważyć po dokonaniu analizy konkretnego przypadku, a w niniejszym przypadku Sąd takiego naruszenia nie zauważa.

Reasumując, w niniejszej sprawie powód nie wykazał żadnej szkody, ani na mieniu, ani na zdrowiu, które pozostawałyby w adekwatnym związku przyczynowym w faktem przebywania w celach, w których doszło do przekroczenia minimalnej powierzchni celi przypadającej na jednego skazanego, a pamiętać trzeba, że zasądzenie zadośćuczynienia jest zawsze fakultatywne i uzależnione jest od oceny Sądu konkretnych okoliczności sprawy, a okoliczności niniejszej sprawy nie uzasadniają zasądzenia zadośćuczynienia z powodów wskazanych przez powoda.

Ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda, spoczywał na stronie pozwanej (art. 6 w związku z art. 24 k.c.) i pozwany w niniejszej sprawie podołał temu zadaniu wykazując, że jednostki penitencjarne funkcjonują prawidłowo, kierując się legalizmem i nie dochodzi do bezprawnego naruszania dóbr osobistych skazanych.

Postępowanie dowodowe nie wykazało, aby doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda (jego poczucia własnej godności, czci, prawa do intymności, zdrowia). Właściwie rozumiana godność to przede wszystkim postawa szacunku do zbiorowości, w której się egzystuje, akceptowanie i nie naruszanie norm przez nią ustanowionych. Popełnianie przestępstw, oprócz ofiary, narusza także godność samego sprawcy przestępstwa. Postawa taka nie ma nic wspólnego z korzystaniem z praw człowieka. Zgodnie z art. 29 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (będącej pierwszym i podstawowym aktem z zakresu ochrony praw człowieka), każdy człowiek ma obowiązki wobec społeczności, w której to jedynie jest możliwy swobodny i pełny rozwój jego osobowości (pkt 1). W korzystaniu ze swych praw i wolności każdy człowiek podlega jedynie takim ograniczeniom, które są ustalone przez prawo wyłącznie w celu zapewnienia odpowiedniego uznania i poszanowania praw i wolności innych oraz w celu uczynienia zadość słusznym wymogom moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu w demokratycznym społeczeństwie (pkt 2). Niniejsze prawa i wolności nie mogą w żadnym wypadku być wykorzystane w sposób sprzeczny z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych (pkt 3). Na analogicznym systemie praw człowieka jest oparta również Konstytucja RP. W jej art. 82 postanowiono, że obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne, a w art. 83 wskazano, że każdy ma obowiązek przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej. Wynika z tego, że każde prawo człowieka jest związane z konkretnym obowiązkiem (np. prawo do życia wiąże się z obowiązkiem poszanowania w pierwszym rzędzie życia cudzego). Dlatego niedopuszczalna jest taka interpretacja praw człowieka, według której można powoływać się wyłącznie na uprawnienia, bez uwzględnienia obowiązków z prawem związanych, o czym powód zdaje się zapomina.

Z tych też wszystkich względów, powództwo w przedmiocie zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych należy uznać za całkowicie bezzasadne. Podkreślić należy, że z treści cytowanego na wstępie rozważań przepisu art. 448 k.c. wynika, że podstawową przesłanką odpowiedzialności jest w tym wypadku wykazanie uszkodzenia ciała lub rozstroju

zdrowia, które pozostawałyby w adekwatnym związku przyczynowym z określonym zdarzeniem wywołującym szkodę. Ciężar udowodnienia tych okoliczności (zgodnie z art. 6 k.c. i art. 232 zd. 1 k.p.c.) spoczywa w tym wypadku na powodzie, czego powód jednak w niniejszej sprawie nie wykazał.

Podkreślić należy, że niewątpliwie pobyt w zakładzie karnym, czy areszcie śledczym dla każdego człowieka nie jest sytuacją komfortową, czego nie trzeba udowadniać, jednakże trzeba mieć też na uwadze i to, że warunków więziennych nie można utożsamiać z warunkami panującymi na wolności.

Pomijają powyższe, końcowo należy wspomnieć, iż należało uznać za uzasadniony podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia. Powód wniósł pozew w niniejszej sprawie w dniu 15 grudnia 2010 roku a więc roszczenia powoda dotyczące zdarzeń sprzed ponad trzech lat od dnia wniesienia powództwa, tj. za okres do dnia 15 grudnia 2007 roku należało uznać za przedawnione na podstawie art. 442¹ kc. Powód mógł roszczenia zgłosić stosownie wcześniej, bowiem znał zarówno podmiot zobowiązany do naprawienia roszczeń, jak i mógł oszacować stosowną kwotę, należną tytułem zadośćuczynienia. Toteż nic nie usprawiedliwia przekroczenia terminów przedawnienia.

Mając na uwadze powyższą argumentację opartą na podstawie powołanych przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w wyroku oddalając zgłoszone roszczenie.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c.

Sąd miał świadomość, iż generalną zasadą w zakresie rozliczenia kosztów procesu jest odpowiedzialność za wynik procesu (art. 98 k.p.c.). Zgodnie z tą zasadą koszty procesu w niniejszej sprawie, poniesione przez stronę pozwaną winny być jej zwrócone przez stronę powodową. Niemniej jednak art. 102 k.p.c. przewiduje odstępianie od tej zasady w szczególnie uzasadnionych przypadkach. W piśmiennictwie podnosi się, iż art. 102 k.p.c. urzeczywistnia zasadę słuszności i jako przepis wyjątkowy – stanowiący wyłom w zasadzie odpowiedzialności za wynik procesu – nie podlega wykładni rozszerzającej. Nie konkretyzuje on pojęcia „wypadków szczególnie uzasadnionych”, toteż ich kwalifikacja należy do sądu, który – uwzględniając całokształt okoliczności konkretnej sprawy – powinien kierować się własnym poczuciem sprawiedliwości. W postanowieniu z dnia 14 stycznia 1974 roku, w sprawie o sygn. akt II CZ 223/73, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, który Sąd w pełni podziela, iż: „zastosowanie przez sąd art. 102 k.p.c. powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należą, zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i fakty leżące na zewnątrz procesu, zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego (sytuacji życiowej). Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego.

Mając na uwadze powyższe rozważania, jak też sytuację majątkową powoda J. J., Sąd orzekł, jak w punkcie II sentencji wyroku.

Natomiast nieuiszczone koszty sądowe za I i II instancję (opłaty sądowe i wydatki na opinię biegłego), na podstawie art. 113 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2005 roku, Nr 167 poz. 1398 ze zmianami), zostały przejęte na rzecz Skarbu Państwa wobec braku podstaw do obciążenia nią którejkolwiek ze stron, z uwagi na wynik procesu oraz z uwagi na treść postanowienia tut. Sądu z dnia 11 stycznia 2011 roku zwalniającego powoda od kosztów sądowych w całości (k. 11) (punkt III wyroku).

Mając na uwadze całokształt okoliczności sprawy, powyższe rozważania i na podstawie wyżej powołanych przepisów, Sąd Okręgowy orzekł, jak w sentencji wyroku.